

O sodnem tolmačenju in prevajanju zadev s področja družinskega prava

Jasmina Markič

1 Uvodne besede

Družinsko pravo je del civilnega prava, ki obsega tudi obligacijsko, dedno in stvarno pravo. Zajema pravna načela in pravila, ki urejajo življenjske skupnosti partnerjev (zakonsko zvezo, zunajzakonsko skupnost), razmerja med starši in otroki, oblike pomoči države pri težavah partnerskega in družinskega življenja, ukrepe za varstvo otrokovih koristi, preživljanje, posvojitev, podelitev starševske skrbi sorodniku, rejništvo, skrbništvo za otroke in odrasle osebe, ki potrebujejo posebno varstvo (Novak 2022: 15–17).

Od leta 2019 je v veljavi novo družinsko pravo, ki so ga začrtali Družinski zakonik (DZ),¹ Zakon o spremembah Družinskega zakonika (DZ-B)² in Zakon o nepravdnem

1 Družinski zakonik je začel veljati 15. dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije (15. 4. 2017), uporabljati pa se je začel dve leti po uveljavitvi (15. 4. 2019). Pred njim se je uporabljal Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR). Januarja 2023 je začel veljati Zakon o spremembah Družinskega zakonika (DZ-B), ki prinaša nekaj pomembnih sprememb, in sicer se v 3. členu v prvem odstavku besedilo »moža in žene« nadomesti z besedilom »dveh oseb«, v 4. členu se v prvem odstavku besedilo »moškega in ženske« nadomesti z besedilom »dveh oseb«. Partnerska zveza se preoblikuje v zakonsko zvezo, neskljenjena partnerska zveza pa v zunajzakonsko skupnost.

2 <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8658>

postopku (ZNP-1).³ Slovenski pravni viri so poleg omenjenih še Zakon o pravdnem postopku (ZPP), Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND), Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI), Zakon o izvršbi in zavarovanju (ZIZ), Ustava Republike Slovenije (URS)⁴ in drugi (Dolar Božič 2024: 4). Ustava RS določa za pravni vir tudi mednarodne pogodbe, kot so, med drugim, Konvencija o otrokovih pravicah, Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic, Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Uredba Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah, Haaška konvencija o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok iz leta 1980, kakor je bila dopolnjena z Uredbo sveta (EU) 2019/1111 z dne 25. junija 2019 o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok (prenovitev), Uredba sveta (ES) št. 2201/2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju odločb o zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo.

2 Sodni tolmač in sodni prevajalec

Pravilnik o sodnih tolmačih⁵ v 2. členu (Tolmači) istoveti tolmače in prevajalce:

1. Tolmači so osebe, imenovane za neomejen čas, ki prevajajo govorjeno ali pisano besedo iz slovenskega v tuj jezik, iz tujega v slovenski jezik ali iz tujega v drug tuj jezik v sodnih postopkih in v drugih primerih, ko se zahteva prevod tolmača.
2. Tolmači so tudi osebe, ki tolmačijo govorico in znake gluhozemih oziroma samo gluhih ali nemih. Določbe tega pravilnika se smiselno uporabljajo tudi zanje.
3. Tolmači prevajajo na zahtevo sodišča, državnega organa ali fizične oziroma pravne osebe.

Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih (ZSICT)⁶ pa v 2. členu navaja:

3 <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7879>

4 Ustava Republike Slovenije v členih 53 do 57 obravnava tematiko družinskega prava, in sicer zakonsko zvezo in družino, pravice in dolžnosti staršev, svobodno odločanje o rojstvu otrok, pravice otrok, izobrazbo in šolanje. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1#>

5 <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV10034>

6 <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7726>

»Šteje se, da se sodno tolmačenje nanaša tudi na prevajanje, če s tem zakonom ni določeno drugače.«

SSKJ⁷ ponuja naslednjo definicijo tolmača:

tolmač -a m (á)

1. kdor se (poklicno) ukvarja z neposrednim ustnim prevajanjem pogovorov: najeti tolmača; biti za tolmača; odgovoriti po tolmaču; dober, slab tolmač; tolmač za italijanski jezik / konsektivni tolmač, ki besedilo tolmači v sklopih po tem, ko govorec neha govoriti / star. tolmač iz angleščine prevajalec

● knjiž. besedilom je dodal tolmač slovar

◆ pravn. tolmač uradno imenovan prevajalec za tuji jezik ali za znake gluho-nemih v sodnem ali upravnem postopku; stalni sodni tolmač.

[...]

Pravni terminološki slovar ISJFR.ZRC-SAZU⁸ navaja:

sodni tolmač -ega -a m: oseba, imenovana za neomejen čas s pravico in dolžnostjo, da na zahtevo sodišča tolmači na narokih ali prevaja listine.

Etimološki slovar⁹ razlaga izvor besede tolmač na naslednji način:

tolmač -a m lat.'interpres' (16. stol.), tolmačka, tolmačiti, raztolmačiti.

Enako je hrv., srb. tûmâč, rus. tolmač, star. češ. tlumač, danes tlumačník. Slovan. *tûlmačъ je prevzeto iz turških jezikov, prim. turš. dilmaç, tilmaç 'tolmač', kar je le ljudskoetimološko naslonjeno na turš. dil 'jezik', sicer prevzeto iz nekega neznanega vira, verjetno sorodnega s huritsko besedo talami 'tolmač', zapisano v 14. stol. pred našim štetjem (Kl, 150, Gl, 643).

Zanimivo je, da se je v slovenščini uveljavilo poimenovanje sodni tolmač¹⁰ za osebo, ki se ukvarja tako s pisnim kot z ustnim prevajanjem pravnih besedil. Sodni tolmač je

7 <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=tolma%C4%8D>

8 <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/pravni/iskalnik?iztocnica=s%C3%B3dni%20tolm%C3%A1%C4%8D>

9 <https://fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar/4292981/tolmac?View=1&Query=tolma%C4%8D>

10 V angleščini prevladuje termin *court interpreter*, vendar je še kar nekaj drugih poimenovanj glede na državo in/ali kontekst, kot so *legal interpreter*, *judicial interpreter*, *public interpreter*, *forensic interpreter* (Mikkelsen 2000: 1). V Španiji je v rabi izraz *intérprete jurado* in *traductor jurado* (zapriseženi tolmač, zapriseženi prevajalec), v Argentini *traductor público* in *intérprete público* (javni tolmač, javni prevajalec). V Braziliji *tradutor público* ali *tradutor juramentado* (javni prevajalec, zapriseženi prevajalec), na Portugalskem *tradutor juramentado* (zapriseženi prevajalec).

praviloma oseba, ki je zaprisežena za tolmačenje in prevajanje zadev s področja prava, ko je to zahtevano. Vendar pa so med tolmačenjem in prevajanjem razlike: tolmačenje je ustno, prevajanje pisno; časovni okvir je drugačen (prevajalci imajo čas za dokumentiranje, raziskovanje, posvetovanje, iskanje terminologije, tolmači se morajo pripraviti vnaprej in se znajti na licu mesta); komunikacija je pri tolmačenju takojšnja, saj obstaja medsebojna interakcija med tolmačem in prisotnimi.

Konsekutivna tehnika tolmačenja¹¹ se uporablja predvsem na sodiščih, pa tudi pri notarjih, na upravnih enotah, pri odvetnikih, na centrih za socialno delo. Tolmačenje na pogled¹² pride v poštev na sodiščih, pri odvetnikih, notarjih, na upravnih enotah, ko mora sodni tolmač ustno prevesti dokument, ki je v pisni obliki.

Sodni tolmač je posrednik med dvema jezikoma in strankam postopka omogoča enakost orodij – izenačenost jezikov. Razpet je med jezikom in pravom (Dolar Božič 2018: 2). Poleg odličnega znanja obeh jezikov mora sodni tolmač imeti še znanje prava in pravne terminologije. Seznanjen mora biti tudi s terminologijo drugih strok, glede na vrste sodnih in drugih postopkov oz. vrste dokumentov, ko gre za pisni prevod. Poskrbeti mora, da prevodi ustrezajo pravnim normam tistih držav, katerih jezik tolmači oz. prevaja. Upoštevati pa mora tudi socialne in kulturne vidike.

Sodni tolmač in sodni prevajalec sta vedno bolj prisotna pri tolmačenju in prevajanju zadev s področja družinskega prava. Vedno več je povezav med ljudmi, vedno več je mešanih zakonov in zunajzakonskih skupnosti, porok, razvez, rojstev, smrti, otrok staršev različnih državljanstev, od katerih vsaj eden ne obvlada slovenskega jezika, vedno več je priseljevanj in odseljevanj, torej vsesplošne mobilnosti.

Prispevek osvetljuje nekatere vidike, izzive in izkušnje sodnega tolmačenja ter pravnega prevajanja s področja družinskega prava na primerih sklenitve zakonske zveze, razveze

11 Pri sodnem tolmačenju se večinoma uporablja konsekutivna tehnika. Gre za tako imenovano dialoško ali povezovalno tolmačenje (prevod izraza *liaison interpreting*), splošen pojem, ki pokriva tolmačenje za potrebe skupnosti ali skupnostno tolmačenje (tolmačenje na uradih, policiji, v bolnišnicah, šolah, zdravniških ordinacijah, pri azilnih postopkih), sodno tolmačenje in poslovno tolmačenje. Večinoma je konsekutivno, poteka dvosmerno (tolmač tolmači v oba jezika) in se razlikuje od konferenčnega konsekutivnega tolmačenja (tolmač najprej posluša govornika, si dela zapiske in nato pretolmači besedilo; sklopi besedila, ki jih tolmači, so daljši, gre pa običajno za protokolarne obiske, slavnostne nagovore, novinarske konference, bilateralne pogovore na najvišji ravni itd.) Posebna oblika tolmačenja je tudi *chuchotage* ali *chuchotée*, šepetano tolmačenje (tolmač sedi ali stoji poleg ene ali dveh oseb, ki jima po tihem ali šepetaje tolmači govor, ki teče v sodni dvorani) (Markič 2009).

12 Prevajanje na pogled ali ustno preoblikovanje pisnega besedila v izvirnem jeziku v ciljni jezik je prevajalska tehnika, hibrid med prevajanjem in tolmačenjem. Informacije se sprejemajo z branjem, sporočilo pa se ustvarja ustno ali v znakovnem jeziku. Komunikacijska funkcija prevajanja na pogled predstavlja obliko tolmačenja, saj je zanjo značilno prevajanje v živo in neposredno za poslušalca.

in posvojitve. V besedilu uporabljamo uradna termina sodni tolmač¹³ in sodno tolmačenje, tako za ustno prevajanje oz. tolmačenje kot za pisno prevajanje. Navedeni so tudi primeri pravnih besed in izrazov v slovenščini, španščini ter portugalščini.

3 Sodno tolmačenje in prevajanje družinskih zadev

Družinski zakonik v 2. členu opredeljuje družino:

1. Družina je življenjska skupnost otroka, ne glede na starost otroka, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakonu do otroka določene obveznosti in pravice.
2. Zaradi koristi otrok uživa družina posebno varstvo države.

Za družinske zadeve so v RS stvarno pristojna okrožna sodišča (specializirani družinski oddelki). Gre za nepravdne postopke, se pravi za urejanje osebnih, družinskih, premoženjskih in drugih razmerij. Sodni tolmač tolmači na sodiščih, upravnih enotah, matičnem uradu (npr. pri prijavi na poroko, na poroki, ob priznanju očetovstva), pri notarjih in odvetnikih, na centrih za socialno delo (npr. pri posvojitvah ali pri obravnavi mladoletnih otrok tujcev oz. če so starši tujci in ne govorijo slovenskega jezika), pri sodnih izvedencih za klinično-psihološko mnenje (npr. pri dodelitvi otrok enemu od staršev; pri posvojitvi).

Temeljno načelo družinskega prava je načelo otrokove koristi (7. člen DZ).¹⁴ Otrokova korist je temeljni kriterij in temeljno vodilo za odločanje sodišča (Dolar Božič 2024: 6). Ko gre za mladoletne udeležence v postopkih, mora sodni tolmač upoštevati nekaj posebnosti. Takšni postopki so lahko zelo stresni in naporni, tolmač se mora vesti objektivno, s posebno profesionalno distanco, ostati nepristranski in se čustveno ne vpletati. Starši se pri obravnavi svojih otrok (dodelitvi otroka enemu ali drugemu staršu, odvzemu otroka, namestitvi otroka v zavod) močno čustveno odzivajo. Glavne obravnave in zaslišanja se praviloma izvajajo v razpravnih dvoranih, vendar se lahko otroke kot posebej ranljive udeležence postopka zasliši v temu prilagojenih prostorih. Še posebej je pomembno, da tolmač rahločutno pristopi k ustnemu prevajanju, ko gre za izjave otroka, in da tolmači natančno. Otroci so v teh primerih običajno v stiski, čustveno prizadeti in zelo obremenjeni, ko morajo večkrat ponoviti svojo pripoved pred neznanimi oz. tujimi osebami.

13 Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.

14 Druga načela so še preiskovalno (oficialno) načelo (7. člen ZNP-1), načelo hitrosti postopka in varstvo pravic udeležencev (6. člen ZNP-1), načelo tajnosti postopka in načelo najmilejšega ukrepa (Dolar Božič 2024: 6–7).

Nekatere obravnave na sodišču so lahko zelo stresne za tolmača, tudi ko ni prisotna mladoletna oseba. Kot tolmač je težko ohraniti nevtralnost, ko pride do kulturnih ne- sporazumov, kar se lahko zgodi pri vseh navedenih situacijah, ko je za družinske zadeve potrebno tolmačenje. Pri razvezah brez sporazuma na sodišču pogosto prihaja do ču- stvenih izbruhov, medsebojnega obsojanja, celo vpitja, žaljenja. Tolmač mora obdržati potrebno nepristranskost in distanco. Pri svojem delu mora spoštovati in upoštevati vsa zakonska določila in pravila o sodnih tolmačih ter svoje delo opravljati natančno, ve- stno in po svojem najboljšem znanju. Kot profesionalni tolmač mora spoštovati določe- ne standarde prakse oz. etični kodeks,¹⁵ vključno z natančnim in zvestim tolmačenjem, zaupnostjo in nepristranskostjo ter poklicnim obnašanjem (Mikkelson 2000: 48–55).

Vprašanja, povezana z zakonsko zvezo, otroki, družino, varstvom koristi otroka, in ukrepe, povezane s preprečevanjem nasilja v družini, sodišče obravnava v posebnem postopku. Ker se upošteva varstvo koristi otrok in so prisotni občutljivi osebni podatki udeležencev, ki jih sodišče obravnava, so vsi postopki pri družinskem sodišču zaprti za javnost, kar pomeni, da so na obravnavi lahko prisotne le stranke postopka, ne pa tudi druge osebe (npr. drugi sorodniki ali novinarji). Zakon o sodnih izvedencih, sodnih ce- nilcih in sodnih tolmačih (ZSICT) v 30. členu, v točki 4, navaja kot hujšo disciplinsko kršitev nepooblaščeno uporabo ali razkritje zaupnih podatkov, za katere sodni izve- denec, sodni cenilec ali sodni tolmač izve v zvezi z opravljanjem sodnega izvedenstva, sodnega cenilstva ali sodnega tolmačenja. Kršitev tajnosti pa ni le hujša disciplinska kršitev, temveč kaznivo dejanje (Kazenski zakonik v 287. členu za take primere določa denarno kazen in/ali zaporno kazen od enega do treh let).

Najpogostejši družinski postopki, kjer je prisoten sodni tolmač, če eden od udeležencev ne obvlada slovenščine, so ločitev (razveza zakonske zveze), ukrepi za varstvo koristi otroka, rejništvo, posvojitev, skrbništvo, ugotavljanje/izpodbijanje očetovstva/mate- rinstva, nasilje v družini. Sodni tolmač tolmači tudi pri sklepanju zakonske zveze, ko je eden od udeležencev tuji državljan in ne obvlada slovenskega jezika.

3.1 Tolmačenje in prevajanje pri sklenitvi zakonske zveze

Zakonska zveza se sklene pred pristojnim državnim organom.¹⁶ Ustava predpisuje obli- gatorno civilno sklenitev zakonske zveze (7. člen URS) in s tem pri sklepanju zakonske

15 Slovenska društva in združenja prevajalcev in tolmačev ter njihovi oddelki za sodne tolmače in pre- vajalce imajo svoje kodekse poklicne etike, ki temeljijo na etičnem kodeksu Evropskega *združenja pravnih tolmačev in prevajalcev (EULITA)*.

16 »(1) Zakonska zveza se sklene pred matičarjem in načelnico ali načelnikom (v nadaljnjem besedilu: načelnik) upravne enote ali od njega pooblaščen osebo.

(2) Zakonska zveza se lahko sklene tudi pred matičarjem in županjo ali županom občine (v nadaljn- jem besedilu: župan), na območju katere se zakonska zveza sklepa« (DZ, 33. člen).

zveze vzpostavlja strogo ločenost med državo in verskimi skupnostmi (Novak 2022: 38–39). Nekaterne države imajo obligatorno civilno sklenitev zakonske zveze (država priznava pravne posledice zakonske zveze le, če je ta sklenjena pred državo), druge pa priznavajo tudi zakonsko zvezo, sklenjeno pred posameznimi verskimi skupnostmi. Tudi te dokumente prevaja sodni tolmač.

Zakonska zveza je z zakonom urejena življenjska skupnost dveh oseb, v kateri sta zakonca enakopravna, in temelji na svobodni odločitvi obeh. Osebi, ki nameravata skleniti zakonsko zvezo, se osebno prijavita pri upravni enoti, na območju katere želita skleniti zakonsko zvezo.¹⁷ V prijavi izjavita, da svobodno sklepata zakonsko zvezo in da so izpolnjeni vsi pogoji za njeno veljavnost ter predložita ustrezne dokumente. Prijava namena in določitev datuma je v bistvu zaroka, sporazum, da bo sklenjena zakonska zveza (Novak 2022: 88).

Če je eden od njiju tujec, mora na upravni enoti predložiti določene dokumente, predhodno prevedene s strani sodnega tolmača (izpisek iz rojstne matične knjige, potrdilo o samskem stanu, potrdilo države, katere državljan je, da ni zadržkov za sklenitev zakonske zveze v tujini (če ga država izdaja) in dokaz o tujem državljanstvu (potni list)). Sodni tolmač tolmači tudi pri prijavi za sklenitev zakonske zveze na upravni enoti oz. matičnem uradu (takrat se določijo tudi datum, ura in kraj poroke ter ime in priimek sodnega tolmača) in pri sami sklenitvi zakonske zveze. Postopek sklenitve zakonske zveze vodi načelnik upravne enote, od njega pooblaščen oseb ali župan. Zakonska zveza se sklepa ob navzočnosti bodočih zakoncev, matičarja in dveh poslovno sposobnih prič ter sodnega tolmača, če je eden od bodočih zakoncev tujec. Lahko pa se sklene tudi brez prič. Matičar preveri istovetnost bodočih zakoncev ter ju seznani s pravicami in dolžnostmi, ki izhajajo iz Družinskega zakonika, kar vse ustno prevede sodni tolmač. Vsebino slovesnega poročnega nagovora prebere načelnik, pooblaščen oseb ali župan, ki nato vsakega bodočega zakonca posebej vpraša, ali želi skleniti zakonsko zvezo. Po njunih pritrdilnih odgovorih razglasi, da je njuna zakonska zveza sklenjena (Novak 2022: 103–105). Tudi nagovor, vprašanja in odgovore ter razglas prevede sodni tolmač v ciljni tuji jezik. Slovesni nagovor je lahko daljši, lahko vključuje tudi citate, pregovore ali celo odlomke poezij, na kar mora biti tolmač pripravljen. Pripraviti pa se mora tudi glede terminologije in možnih kulturnih značilnosti v tujem jeziku.

Poroka s tujcem v Sloveniji poteka enako kot sklenitev zakonske zveze med dvema državljanoma Slovenije. Oblika sklenitve zakonske zveze vedno poteka po pravu države, kjer se zakonska zveza sklepa, kar velja tudi za slovenske državljane, ki sklepajo zakonsko zvezo v tujini, kjer to omogoča zakonodaja. Informacije o vseh potrebnih

17 <https://e-uprava.gov.si/podrocja/druzina-otroci-zakonska-zveza/zakonska-zveza/sklenitev-zakonske-zveze-v-sloveniji.html>

dokumentih, ki jih morata bodoča zakonca predložiti za sklenitev zakonske zveze v tujini, lahko pridobita pri pristojnih organih države, kjer se nameravata poročiti, ali na njenih diplomatskih predstavništvi in konzulatih. Tudi te dokumente, pridobljene v Sloveniji, je treba sodno prevesti iz slovenščine (izjema so mednarodni obrazci, če veljajo v državi, kjer nameravata skleniti zakonsko zvezo). Izpisek iz poročne matične knjige, s katerim zakonca dokazujeta sklenitev zakonske zveze v tujini, mora izdati pristojni organ države, kjer je bila zakonska zveza sklenjena. Za priznavanje te listine v Sloveniji pa mora biti prevedena s strani sodnega tolmača.

Sodni tolmač mora poznati zakonodajo in terminologijo izvirne in ciljne države, katerih jezika prevaja. Pri prevajanju osnovnih terminov, kot so »skleniti zakonsko zvezo«, »zakonska skupnost«, »zunajzakonska skupnost«, mora preveriti, kako se uporabljajo v tujem jeziku (šp. *contraer matrimonio, casar, unión de hecho, pareja de hecho*; pt. *celebrar casamento, casar, união de facto, união estável*). Države, ki imajo isti uradni jezik (v našem primeru španščina, portugalsščina), imajo lahko različne postopke za sklenitev zakonske zveze, razvezo, varstvo koristi otroka in uporabljajo različne termine. Pogosto je treba prevesti tudi predporočno pogodbo tujega bodočega zakonca oz. pogodbo o ureditvi premoženjskih razmerij (Novak 2022: 135) ali pogodbo o ureditvi premoženjskopравnih razmerij (DZ, 85. člen), kot se pravilno imenuje predporočna pogodba v slovenščini (šp. *acuerdo prenupcial, contrato prematrimonial*; pt. *convenção antenupcial* (Portugalska), *acordo / pacto pré-nupcial* (Brazilija)).¹⁸ Lahko gre za režim delitve premoženja ob sklenitvi zakonske zveze,¹⁹ ki je pogosto naveden na izpiskih iz matičnega registra o sklenjeni zakonski zvezi oz. na potrdilih o poroki in poročnih listih. Španski civilni zakonik, npr. navaja več vrst režimov za delitev premoženja, najpogostejše je *régimen de gananciales* – režim skupnega premoženja in *régimen de separación de bienes* – režim posebnega premoženja. Brazilski civilni zakonik tudi pozna več režimov delitve premoženja: *regime de comunhão universal de bens* – režim skupnega premoženja, *regime de comunhão parcial de bens* – režim premoženja, pridobljenega v zakonski zvezi, *regime de separação de bens* – režim delitve premoženja. Na Portugalskem prav tako obstajata dva glavna režima delitve premoženja: *regime de comunhão geral de bens* – režim skupnega premoženja in *regime de separação de bens* – režim delitve premoženja.

Kot primer raznolikosti potrdil v različnih državah z istim uradnim jezikom (španščina, portugalsščina) navajamo tudi samski list kot dokazilo o tem, kako nujno je, da se tolmač seznani s terminologijo in zakonskimi postopki v državah, katerih jezik prevaja.

18 Slovenija je pogodbo o ureditvi premoženjskopравnih razmerij v svoj pravni red uvedla med zadnjimi v EU, in sicer šele z Družinskim zakonikom leta 2019.

19 Pogodbo o ureditvi premoženjskih razmerij lahko v Sloveniji zakonca skleneta tudi po sklenitvi zakonske zveze (Novak 2022: 135).

Nekatere države ne izdajajo samskega lista. Glede potrdila o samskem stanu se v večini špansko govorečih držav uporablja termin *Certificado/Constancia de soltería* (potrdilo o samskem stanu), ki ga izdaja matični urad države (npr. Mehika, Peru). V Kolumbiji izdajajo *Certificado de estado civil* (Potrdilo o civilnem stanu), v Španiji potrdilo o civilnem stanu izdaja matični urad v obliki dokumenta *Certificado de fe de vida y estado*, ki potrjuje, da je oseba živa, in navaja njen civilni stan. Dokazilo o civilnem stanu osebe (npr. samski, razvezani, ovdoveli) je mogoče pridobiti tudi z notarskim zapisom, s slovesno izjavo zadevne osebe. Na Portugalskem matični urad izdaja *Certificado de capacidade matrimonial*, potrdilo o sposobnosti za sklenitev zakonske zveze, prav tako v Angoli in nekaterih drugih luzofonskih afriških državah. V Braziliji običajno izdajajo matični uradi *Declaração de estado civil* (potrdilo o civilnem stanu).

3.2 Tolmačenje in prevajanje pri razvezi zakonske zveze

Pri razvezah zakona sodni tolmač tolmači takrat, ko je eden od zakoncev tuji državljan in ne zna slovenskega jezika. Zakon ureja tri načine razveze zakonske zveze:²⁰ sporazumna razveza zakonske zveze pred sodiščem, sporazumna razveza pred notarjem²¹ in razveza zakonske zveze zaradi nevzdržnosti (Novak 2022: 144). Pri sporazumni razvezi zakonske zveze je tolmačenje potrebno le, če imata zakonca mladoletne otroke, in sicer pri predhodnem svetovanju na Centru za socialno delo (CSD) in nato na glavni obravnavi.

Tolmačenje pride v poštev tudi pri razvezah pred sodiščem, ko se zakonca ne moreta sporazumeti o razvezi zakonske zveze ali o drugih vprašanjih v zvezi s skupnimi otroki ali skupnim premoženjem oz. ko eden od zakoncev zatrjuje obstoj razveznega razloga (nevzdržnost zakonske zveze) in na sodišče vloži predlog, s katerim zahteva razvezo zakonske zveze (Novak 2022: 148). Tudi v tem primeru je tolmačenje potrebno pri predhodnem svetovanju na CSD in na glavni obravnavi. Sodišče mora pri odločitvi

20 V Španiji (Civilni zakonik – *Código Civil* in Zakon o civilnem postopku – *Ley de Enjuiciamiento Civil*) obstajajo naslednje možnosti razveze: *divorcio de mutuo acuerdo judicial ante juez*, če imata zakonca mladoletne otroke (sporazumna razveza zakona pred sodnikom), *divorcio de mutuo acuerdo judicial ante el letrado de la Administración de Justicia*, če nimata mladoletnih otrok (sporazumna razveza pred pravnikom Pravosodne uprave), *divorcio de mutuo acuerdo notarial*, če nimata mladoletnih otrok (sporazumna razveza pred notarjem ali tako imenovana ekspresna razveza – *divorcio expres*) in *divorcio contencioso* (razveza zakonske zveze zaradi nevzdržnosti). Na Portugalskem (portugalski Civilni zakonik – *Código Civil*) prav tako obstajajo naslednje možnosti razveze zakonske zveze: *divórcio / dissolução do matrimónio por mútuo consentimento requerido na conservatória do registo civil* (sporazumna razveza zakonske zveze na matičnem uradu), *divórcio por mútuo consentimento requerido no tribunal* (sporazumna razveza zakonske zveze na sodišču) in *divórcio sem consentimento de um dos cônjuges* ali *divórcio litigoso* (razveza brez pristanka enega od zakoncev oz. razveza zakonske zveze zaradi nevzdržnosti).

21 Po Družinskem zakoniku se razveza brez mladoletnih otrok opravi pred notarji, istočasno s sklenitvijo sporazuma o delitvi skupnega premoženja in o preživljanju zakonca.

o vprašanjih glede otrok upoštevati tudi mnenje razsodnega otroka. Ob razgovoru z mladoletnim otrokom, ki ne obvlada slovenskega jezika, je prisoten tudi sodni tolmač.²² Enako velja za otroka, starejšega od 15 let.²³ Sodišče v nepravdnem postopku razveže zakonsko zvezo na temelju predloga enega od zakoncev za razvezo zakonske zveze. S sklepom odloči o razvezi zakonske zveze, o varstvu in vzgoji otrok, o preživljanju otrok, o stikih otrok s starši (Novak 2022: 148–149); vse te dokumente mora sodni tolmač prevesti, če je eden od zakoncev tujec in ne zna slovenskega jezika.

Nujno je, da je sodni tolmač seznanjen z zakonodajo na področju družinskega prava in s civilnim zakonikom tuje države, katere jezik tolmači. V preteklosti je bil v Španiji postopek razveze zakonske zveze dvostopenjski. Najprej je prišlo do ločitve oz. prenehanja življenjske skupnosti (*separación, separación judicial*) zakoncev (zakonca ne živita skupaj, sta pa še vedno poročena) in šele čez določen čas je prišlo do razveze zakonske zveze (*divorcio*). Danes španski civilni zakonik ne zahteva več predhodne ločitve. Podobno se dogaja v drugih špansko in portugalsko govorečih državah, kjer se spreminja zakon v korist sporazumne razveze zakonske zveze ali razveze zaradi nevzdržnosti zakonske zveze.

Sodišče odloča o vprašanjih, kot so varstvo in vzgoja otrok, preživljanje otrok ter njihovimi stiki s starši. Gre za zelo pomembna vprašanja in občutljive teme, ki jih mora tolmač natančno prevesti. Pri pripravi terminologije si lahko pomaga z zakonodajo izvirne in ciljne države ter z mednarodnimi akti (uredbe EU, mednarodne konvencije). O pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo (šp. *Reglamento (CE) n° 2201/2003 del Consejo, de 27 de noviembre de 2003, relativo a la competencia, el reconocimiento y la ejecución de resoluciones judiciales en materia matrimonial y de responsabilidad parental*; pt. *Regulamento (CE) n.º 2201/2003 do Conselho, de 27 de Novembro de 2003, relativo à competência, ao reconhecimento e à execução de decisões em matéria matrimonial e em matéria de responsabilidade parental*) govorijo Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 (Uredba Bruselj IIa) ter drugi evropski in širše mednarodni pravni akti, ki so v veliko pomoč sodnemu tolmaču. Pravni termini, kot so starševska skrb,²⁴ starševska odgovornost (šp. *responsabilidad parental*; pt. *responsabilidade parental*),²⁵ pravica do

22 Glej tudi Postopki za varstvo koristi otroka, 96. člen (mnenje otroka) ZNP-1.

23 Sodišče otroku, ki je že dopolnil 15 let in je v postopku izrazil svoje mnenje, vroči odločbo, proti kateri ima pravico vložiti pritožbo (člen 96/6 ZNP-1).

24 Starševska skrb (šp. *cuidado parental*; pt. *cuidados parentais*) je celota obveznosti in pravic staršev, da v skladu s svojimi zmožnostmi ustvarijo razmere, v katerih bo zagotovljen celovit otrokov razvoj (DZ, 6. člen).

25 Starševska odgovornost zajema podelitev, izvrševanje, prenos, omejitev ali odvzem starševske odgovornosti. Sem spadajo pravice do varstva in vzgoje otroka ter pravice do stikov z otrokom (šp. *derecho*

varstva in vzgoje, skrbništvo, ukrepi za varstvo koristi otroka, rejništvo, odvzem otroka, morajo biti natančno prevedeni.

3.3 Prevajanje in tolmačenje pri posvojitvi otroka

S posvojitvijo (adopcijo) zakon uresničuje posebno varstvo otrokove koristi, ki ga ustava zagotavlja otrokom, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe. Posvojitev je zato namenjena samo otroku (212. člen DZ), tj. osebi, ki še ni dopolnila osemnajst let oziroma pred polnoletnostjo ni pridobila popolne poslovne sposobnosti. Posvojitve polnoletne osebe naše pravo ne pozna. (Novak 2022: 343)

Posvojitev²⁶ je torej posebno varstvo otrokove koristi, s katero nastane med posvojiteljema in otrokom enako razmerje, kakor je med starši ter njihovimi otroki. Popolna posvojitev pomeni, da se otrok popolnoma izloči iz rodbine bioloških staršev in popolnoma preide v rodbino posvojitelja. Takšne posvojitve ni mogoče razvezati (222. člen DZ). Posvojitelja²⁷ se po posvojitvi vpišeta v matični register kot otrokova starša (222. člen DZ). S posvojitvijo prenehajo pravice in dolžnosti otroka do njegovih staršev in drugih sorodnikov ter pravice in dolžnosti staršev in sorodnikov do njega. Zakonca ali zunajzakonska partnerja lahko samo skupaj posvojita otroka, razen ko gre za enostransko posvojitev, če eden od njiju posvoji otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja (213. člen DZ). Posvojitelj mora biti polnoleten slovenski državljan in vsaj 18 let starejši od posvojenca. Posvojiti ni mogoče sorodnika v ravni vrsti, tudi ne sestre ali brata. Posvojitelj mora imeti ustrezne lastnosti, med drugim ne sme biti oseba, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost ali je bila pravnomočno obsojena za kazniva dejanja.²⁸

V Republiki Sloveniji postopki ugotavljanja izpolnjevanja pogojev za posvojitev potekajo izključno na centrih za socialno delo, postopki odločanja o posvojitvi pa pred

de custodia y derecho de visita; pt. *direito de guarda e direito de visita*); skrbništvo (šp., pt. *tutela*), rejništvo (šp., pt. *curatela*) in podobni instituti; določitev in naloge katere koli osebe ali telesa, ki so dolžni skrbeti za otrokovo osebnost ali premoženje, za zastopanje otroka ali pomoč otroku; namestitev otroka v rejniško družino ali v oskrbo zavoda (šp. *acogimiento del menor en una familia o en un establecimiento*; pt. *colocação da criança ao cuidado de uma família de acolhimento ou de uma instituição*); ukrepi za zaščito otroka v zvezi z upravljanjem, ohranjanjem njegovega premoženja ali razpolaganjem z njim (šp. *las medidas de protección del menor ligadas a la administración, conservación o disposición de sus bienes*; pt. *as medidas de proteção da criança relacionadas com a administração, conservação ou disposição dos seus bens*) (Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003, 1. in 2. člen).

26 Posvojitev: šp. *adopción*; pt. *adoção*.

27 Posvojitelj: šp. *adoptante*; pt. *adotante*. Posvojenec: šp. *adoptado*; pt. *adotado*.

28 Glej 216. člen DZ (ovire za posvojitev).

sodiščem. Sodni tolmač nastopi, ko je eden od posvojiteljev tujec ali ko se slovenska državljana odločita za posvojitve v tujini.

Družinski zakonik v svojem 217. členu določa, da je

posvojitelj izjemoma lahko tuj državljan, če center za socialno delo za otroka, ki naj bi bil posvojen, ni mogel najti primerne posvojitelja med državljani Republike Slovenije. Ta pogoj ne velja, če otroka posvoji zakonec ali zunajzakonski partner enega od otrokovih staršev ali otrokov sorodnik. Za posvojitve otroka, ki ga posvoji tuj državljan, mora dati soglasje minister, pristojen za družino. Soglasje ni potrebno, če je posvojitelj zakonec ali zunajzakonski partner enega od otrokovih staršev ali otrokov sorodnik.

Meddržavna posvojitve pomeni, da otroka, ki prebiva v eni državi, posvojita posvojitelja, ki prebivata v drugi državi. Zaradi nesorazmerja med številom otrok in številom kandidatov za posvojitve je tudi v Sloveniji opazen trend odločanja za postopke posvojitve otrok iz tujine. V Sloveniji je prosilcev za posvojitve veliko več, kot je otrok za posvojitve, zato možnosti, da bi bil otrok posvojen v tujino praktično ni (Novak 2022: 350).

Najpomembnejša mednarodna akta na področju meddržavnih posvojitve sta Konvencija OZN o otrokovih pravicah ter Haaška konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah, ki vzpostavlja minimalne standarde na področju meddržavnih posvojitve in ima tri bistvene cilje:

- uvesti jamstva, ki zagotavljajo, da meddržavne posvojitve potekajo v dobro otroka in ob upoštevanju njegovih temeljnih pravic, priznanih v mednarodnem pravu;
- vzpostaviti sistem sodelovanja med državami pogodbenicami, da bi zagotovili spoštovanje teh jamstev in s tem preprečili ugrabitev, prodajo ali trgovino z otroki in
- da bi v državah pogodbenicah zagotovili priznanje posvojitve, opravljenih v skladu s konvencijo.²⁹

Ne glede na to, ali želijo pari posvojiti otroka iz Republike Slovenije ali iz tujine, je postopek pri slovenskih organih isti. Pari se prijavijo na centru za socialno delo, da želijo posvojiti otroka. Na centru za socialno delo ocenijo možnosti in primernost za posvojitve ter na podlagi teh ugotovitev oblikujejo strokovno mnenje o kandidatih za posvojitelje, ki je ključno v postopku posvojitve, tudi če gre za posvojitve otroka iz tujine.

Kandidata za posvojitelja morata ob pisni prijavi priložiti svoja življenjepisa in celo vrsto potrdil (potrdilo o zaposlitvi, potrdilo o osebnem dohodku za zadnje tri mesece,

²⁹ <https://www.gov.si/teme/posvojitve/>

zdravniško potrdilo, izpisek iz matičnega registra o rojstvu, izpisek iz matičnega registra o sklenjeni zakonski zvezi, potrdilo o zunajzakonski zvezi, potrdilo o državljanstvu, potrdilo, da prijavitelju ni odvzeta starševska skrb, potrdilo o nekaznovanosti, potrdilo, da prijavitelj ni pod skrbništvom), ki jih sodni tolmač večinoma mora prevesti, če je eden od njiju tujec, ki ne razume slovensko, ali ko se par iz Slovenije odloči posvojiti otroka iz druge države. Strokovni delavec preverja tudi motive prijaviteljev za posvojitve. Po uvodnem pogovoru sledi več srečanj in obisk na domu. Vsi podatki in vsa poizvedovanja so namenjeni zagotavljanju otrokove dobrobiti in otrokove koristi. Strokovni delavec preverja in ocenjuje okoliščine, pomembne za posvojitve. Socialno poročilo, ki je končni rezultat teh pogovorov, vključuje naslednje elemente oz. vsebine: življenjepisi kandidatov za posvojitve otroka, družinsko ozadje (matični družini, otroštvo, vzgojni pristopi staršev, odnos s starši ...), izobrazba in izobraževanje kandidatov za posvojitve, partnerski odnosi (odnos med kandidatom, komunikacija, vrednote, prepričanja, stališča, način reševanja konfliktov, skupni interesi, hobiji, preživljanje prostega časa ...), socialno-ekonomski položaj kandidatov (materialne in stanovanjske razmere, način življenja ...), zdravstveno stanje kandidatov (z vidika zmožnosti skrbi za otroka), sorodstvena mreža kandidatov (odnosi s sorodniki, starši, sosedi, prijatelji). Pomemben je odnos njihove socialne mreže in okolja, v katerem živijo, do posvojitve otroka. To je izredno pomembno, če kandidata živita v hiši z razširjeno družino. Še posebej če bo posvojenec otrok, ki izhaja iz druge kulture, drugega jezika in je druge etične pripadnosti. Socialno in tudi psihološko poročilo je treba prevesti v jezik države, iz katere se posvaja otrok. Sodni tolmač mora biti dobro seznanjen s postopki, zakonodajo in ustrezno terminologijo, pa tudi s kulturnim kontekstom v obeh državah, izredno mora biti pozoren in mora zelo natančno prevesti vse dokumente. Tematika v teh poročilih ni le pravna, temveč krije širše področje življenja ljudi, tudi njihove najbolj intimne plati. Pri psihološki testih, ki so pogosto omenjeni kot podlaga za psihološko poročilo in jih pripravi psiholog, je pomembno, da se tolmač seznani z ustrezno tematiko in terminologijo.

Pri prevajanju mora biti sodni tolmač pozoren tudi na naslov, kajti naslovi poročil so lahko različni glede na prakso določenega centra za socialno delo (npr. Poročilo Centra za socialno delo o ustreznosti in primernosti kandidatov za pristop k posvojitvi, Poročilo z mnenjem o primernosti za starševstvo posvojenemu otroku, Mnenje o izpolnjevanju pogojev za posvojitve otroka, Socialna anamneza). Psihološko poročilo je lahko vključeno v končno poročilo pod naslovom Psihološko mnenje ali pa je izdano posebno Psihološko poročilo v postopku posvojitve, kjer so natančno navedeni metode dela in uporabljena psihodiagnostična sredstva. Sodni tolmač se mora poglobiti v različna strokovna področja ter uporabiti ustrezno znanstveno in pravno terminologijo pri obeh jezikih. Ker gre za varstvo koristi otrok in za zelo občutljive podatke iz osebnega življenja oseb, sta potrebna velika natančnost in skrben pristop. Tolmač mora še posebej paziti, da ne pride do nepooblaščne uporabe in razkrivanja podatkov.

V primeru negativne presoje CSD izda odločbo, s katero se prijaviteljem ne dodeli status kandidatov za posvojitev. Če pa iz končnega strokovnega mnenja izhaja, da sta prijavitelja primerna za posvojitelja, jima CSD dodeli status kandidata za posvojitev in ju vpiše v centralno zbirko podatkov o kandidatih za posvojitelje. Postopek posvojitve traja dalj časa, tudi več let. Ko bo na koncu sodišče ugotovilo, da so izpolnjeni vsi pogoji in da je posvojitev v korist otroka, bo v nepravdnem postopku izdalo odločbo o posvojitvi.

Pari, ki želijo posvojiti otroka iz tujine, ravno tako potrebujejo temeljito pripravo na posvojitev otroka kot tisti, ki posvojijo otroka v Sloveniji, vendar s pozornostjo na ohranjanje kulturno specifičnih potreb otroka in otrokove kulturne identitete. Otroci, posvojeni iz tujine, niso le premeščeni v (novo) družino, ampak so soočeni z novo kulturo, s seboj pa prinašajo tudi svojo kulturo, ki pomembno vpliva na njihovo identiteto (Dremelj 2019: 62–68).

V nekaterih afriških državah, kjer je bilo v preteklosti veliko posvojiteljev iz Slovenije, v primeru legalnih posvoitev sodišča presoja o tem, ali se otroka dovoli dati v posvojitev tujim staršem. Presoja temelji na priloženi prošnji, uradnih poročilih in dokumentih (vsi so sodno prevedeni v jezik države, od koder bo posvojen otrok) ter na podlagi presoje situacije otroka v matični državi (ali je otrok sirota, ali je zapuščen, nima enega od staršev ali so starši privolili v posvojitev). Če je presoja pozitivna, sodišče izda sodbo o posvojitvi. Posvojitelja prideta iskat otroka v državo, od koder bo posvojen. Nekatere države spodbujajo ali zahtevajo, da so bodoči posvojitelji poročeni dalj časa, da imajo določeno starost in da se seznani z otrokom že prej, skrbijo zanj kakšno leto in ga večkrat obišejo. Ob odhodu otrok dobi osebni dokument in potni list z imeni novih staršev ter njegovim imenom in priimkom (ime je lahko enako kot prej, priimek pa se spremeni). Tudi te listine mora sodni tolmač prevesti v slovenski jezik, da otroka lahko vpišejo v matično knjigo rojstev, da dobi slovensko državljanstvo, davčno številko in zdravstveno zavarovanje. Nekatere afriške države so ustavile mednarodne posvojitve, da bi zaščitile otroke pred trgovino z ljudmi in preprečile eksodus svojih otrok iz države, ker je prihajalo do ilegalnih posvoitev.

4 Sklepne misli

Sodni tolmač deluje na mnogih pravnih področjih. Eno od njih je družinsko pravo, ki pokriva raznolike tematike. V tem prispevku smo prikazali le tri najpogostejša področja družinskega prava, kjer nastopa sodni tolmač (kot prevajalec in/ali tolmač). Njegova vloga je v mnogih primerih ključnega pomena pri zagotavljanju medsebojne komunikacije govorcev tujega jezika ter upravnih in sodnih organov v različnih institucionalnih postopkih ter posledično za doseganje zastavljenih ciljev (sklenitev zakonske zveze, razveza zakona, posvojitev otroka).

Ustava Republike Slovenije v 14. členu določa enakost pred zakonom in navaja, da so »v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino.« V 62. členu pa določa, da ima »vsakdo pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.« S tem so že v ustavi podane osnove za delo sodnih tolmačev in je prikazan pomen njihovega dela pri zagotavljanju osnovnih človekovih pravic. Seveda pa mora sodni tolmač pri svojem delu spoštovati vsa zakonska določila in pravila o sodnih tolmačih ter svoje delo opravljati natančno, vestno in po svojem najboljšem znanju. Poleg nujnega obvladovanja maternega in tujega jezika ter poznavanja zakonodaje države, katere uradni jezik tolmači, mora sodni tolmač obvladati tudi zakonodajo Republike Slovenije in pravno terminologijo v obeh jezikih. Njegovo področje delovanja je zelo široko, kar zahteva veliko mero prilagodljivosti, pripravnosti in splošne razgledanosti. Bistveno za zagotavljanje kakovosti njegovega dela je stalno izobraževanje, izpopolnjevanje v znanju svojih delovnih jezikov, kulturnem znanju, znanju strokovne terminologije (pravne in drugih strok), pravnem znanju. Spoštovati mora etični kodeks, biti pri tolmačenju nepristranski, vljuden in miren. Samo tako bo izpolnjen osnovni cilj tekoče komunikacije med dvema stranema v korist obeh.

Viri in literatura

- Dolar Božič, Tanja, 2024. Družinsko pravo. *Splošni pravni seminar za sodne tolmače, pravne prevajalce in pravnike*. 1. 6. 2024. Ljubljana: Združenje stalnih sodnih tolmačev in pravnih prevajalcev Slovenije SCIT.
- Dolar Božič, Tanja, 2018. Vloga sodnega tolmača v sodnem postopku. *5. strokovno srečanje sodnih tolmačev Slovenije*, 18. oktober 2018. Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje.
- Dremelj, Polona, et al., 2019. *Smernice za delo na področju posvojitve*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo. https://irssv.si/wp-content/uploads/2023/10/Posvojitve_2019.pdf
- Dugar, Gregor, et al., 2019. *Pravni terminološki slovar*. Ljubljana: ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/9789610501732>
- Markič, Jasmina, 2009. Vloga tolmačenja v sodobnem svetu. V: Stabej, Marko (ur.), *Obdobja 28: Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 239–244. <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/28-Markic.pdf>, <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=151896>
- Markič, Jasmina, 2013. O tolmačenju in tolmačeslovju. V: Gorjanc, Vojko (ur.), *Slovensko tolmačeslovje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 6–19. https://doi.org/10.4312/slovensko_tolmaceslovje
- Markič, Jasmina, 2018. Izzivi sodnega tolmača ob soočanju z različnimi sodnimi praksami in pravnimi terminologijami v istem jeziku. *5. strokovno srečanje sodnih tolmačev Slovenije*, 18. oktober 2018. Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje.

Mikkelsen, Holly, 2000. *Introduction to Court Interpreting*. Manchester: St. Jerome Publishing.

Novak, Barbara, 2022. *Družinsko pravo*. Ljubljana: Uradni list RS.

Snoj, Marko, 2016. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: ZRC SAZU. <https://zalozba.zrc-sazu.si/p/893>

Spletni viri

Código Civil (España) https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/InstListDownload/Codigo_Civil.PDF

Código Civil (Portugal) <https://www.codigocivil.pt/>

Diccionario panhispánico del español jurídico <https://dpej.rae.es/lema/adopci%C3%B3n-plena>

Družinski zakonik (DZ) <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7556>

EULITA, *Code of ethics* <https://www.eulita.eu/en/code-ethics/>

EULITA (Evropsko združenje pravnih tolmačev in prevajalcev). 2011. *Vademekum za sodnike, tožilce, odvetnike in sodne tolmače*. <https://www.eulita.eu/en/2011/06/10/vademecum/> (slovenski prevod, DTPS: <https://www.dpts.si/sekcija-sodnih-tolmacev/vademekum/>).

Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/160/index.html

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS – MP, št. 33/1994). http://www.svetevrope.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/evropska_konvencija_o_varstvu_clovekovih_pravic_in_temeljnih_svoboscin/besedilo_konvencije/index.html

HCCH #28 Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=24>

HCCH #33: Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=69>

Kazenski zakonik (KZ-1), Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNSPP, 16/23 in 107/24 – odl. US. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5050>

Konvencija o otrokovih pravicah <https://unicef.si/konvencija-o-otrokovih-pravicah/>

Na sodišču: Družinske zadeve. <https://nasodiscu.si/druzinski-postopki>

Posvojitev <https://www.gov.si teme/posvojitev/>

Pravilnik o sklepanju zakonske zveze <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV13137>

Pravilnik o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih (Uradni list RS, št. 84/18, 148/21 in 18/24) <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV13490>

Pravni terminološki slovar ISJFR.ZRC-SAZU <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/pravni>

Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=%2A>

Splošna deklaracija o človekovih pravicah, dostopno na <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZEZ/Dokumenti/multilateralamednarodno-pravo/Splosna-deklaracija-clovekovih-pravic.pdf> 8

Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32003R2201&print=true>

- Uredba Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex:32009R0004>
- Uredba Sveta (EU) 2019/1111 z dne 25. junija 2019 o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok (prenovitev) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32019R1111>
- Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a <https://www.us-rs.si/media/ustava.republike.slovenije.pdf>
- Ustavni zakon o dopolnitvi II. poglavja Ustave Republike Slovenije (UZ62a), Uradni list RS, št. 92/21. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTZ48>
- Zakon o izvršbi in zavarovanju (ZIZ) <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO1008>
- Zakon o nepravdnem postopku (ZNP-1) <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO787>
- Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI) <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8083>
- Zakon o pravnem postopku (ZPP) <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO1212>
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO508>
- Zakon o ratifikaciji konvencije o civilnopravnih vidikih mednarodne ugrabitve otrok <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1993-02-0031?sop=1993-02-0031>
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah (MKVO) <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO2031>
- Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih (ZSICT), Uradni list RS, št. 22/18, 3/22 – ZDeb in 102/24. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7726>
- Zakon o spremembah Družinskega zakonika (DZ-B) <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8658>
- Zakonska zveza <https://e-uprava.gov.si/podrocja/druzina-otroci-zakonska-zveza/zakonska-zveza/sklenitev-zakonske-zveze-v-sloveniji.html>

Povzetek

Prispevek osvetljuje nekatere vidike, izzive in izkušnje sodnega tolmačenja ter pravnega prevajanja s področja družinskega prava na primerih sklenitve zakonske zveze, razveze in posvojitve. Vloga sodnega tolmača je v mnogih primerih ključnega pomena pri zagotavljanju medsebojne komunikacije govorcev tujega jezika z upravnimi in sodnimi organi v različnih institucionalnih postopkih ter posledično za doseganje zastavljenih ciljev (npr. sklenitev zakonske zveze, razveza zakona, posvojitev otroka).

Uvodni del prispevka obravnava pojem družinskega prava in zakonodajo s tega področja, veljavno v Republiki Sloveniji, kot tudi mednarodne pravne vire. Osredotoča se na delo sodnega tolmača, na vprašanje, kdo je sodni tolmač in kakšna je njegova vloga, ter na tehnike in vrsto tolmačenja. Pri prevajanju družinskih zadev je nekaj posebnosti, ki jih mora sodni tolmač upoštevati. Dobro mora poznati zakonodajo izvirne in ciljne države, katere jezika prevaja. Poleg odličnega znanja obeh jezikov mora imeti še znanje prava in pravne terminologije. Seznanjen mora biti tudi s terminologijo drugih strok, glede na vrste sodnih in drugih postopkov oz. vrste dokumentov, ko gre za pisni prevod. Upoštevati pa mora tudi socialne in kulturne vidike.

V nadaljevanju prispevek natančneje obravnava sodno tolmačenje pri sklenitvi zakonske zveze v Sloveniji, ko je eden od bodočih zakoncev tujec in ne razume slovenskega jezika, in pri sklenitvi zakonske zveze slovenskih državljanov v tujini. Sledi sodno tolmačenje pri razvezi zakona, ko je eden od zakoncev tujec. Pri posvojitvah se prispevek osredotoča na posvojitve otroka iz tujine, od začetka postopka posvojitve do zaključka, ko je otrok posvojen. Prispevek opisuje značilnosti posameznih postopkov in vlogo sodnega tolmača, izpostavlja nekatere ključne izzive pri tolmačenju in prevajanju ter predlaga primere prevoda ustrezne terminologije.

Ključne besede: sodni tolmač, družinsko pravo, zakonska zveza, razveza, posvojitve

Abstract

On court interpretation and legal translation in family law matters

This article highlights some of the aspects, challenges and experiences of court interpreting and legal translation in the field of family law in cases of marriage, divorce and adoption. In many cases, the role of the court interpreter is crucial in ensuring that speakers of a foreign language communicate with administrative and judicial authorities in various institutional procedures and, consequently, achieve the set objectives.

The introductory part of the paper deals with the concept of family law and the legislation in force in the Republic of Slovenia, as well as with international legal sources. It focuses on the work of the court interpreter, the question of who is a court interpreter and what is their role, as well as on the techniques and type of interpretation. When translating family matters, there are a few special features that the court interpreter has to take into account. They must have a good knowledge of the legislation of the source country as well as of the target country whose language they are translating. In addition to an excellent knowledge of both languages, they must also have knowledge of law and legal terminology. The court interpreter must also be familiar with the terminology of other disciplines, depending on the types of legal and other proceedings or the types of documents involved in the translation. Social and cultural issues must also be taken into consideration.

The paper deals in more detail with court interpretation in the case of marriage in Slovenia, where one of the future spouses is a foreigner and does not speak Slovene, and in the case of marriage of Slovenian citizens abroad. This is followed by court interpretation in divorce cases where one of the spouses is a foreigner. In the case of adoptions, the paper focuses on adoptions of a child from abroad, from the start of the adoption process to the conclusion when the child is adopted. The paper describes the characteristics of each procedure and the role of the court interpreter, highlights some of the key challenges in interpreting and translating and suggests examples of translation of relevant terminology.

Keywords: court interpreter, family law, marriage, divorce, adoption

O avtorici

Dr. Jasmina Markič je redna profesorica za španski jezik na Oddelku za romanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. S predavanji na temo tolmačenja in tolmačeslovja sodeluje tudi z Oddelkom za prevajalstvo FF UL. Njeno ožje raziskovalno področje so španski glagol in njegove aspektualne, časovne in modalne vrednosti ter značilnosti ameriške španščine, prevajanje in tolmačenje.

Objavlja znanstvene in strokovne članke s področja omenjene tematike, kontrastivne študije za španski, slovenski in portugalski jezik ter članke s področja tolmačenja, sodnega tolmačenja in prevajanja. Je avtorica in soavtorica znanstvenih in strokovnih monografij ter univerzitetnih učbenikov o glagolu in skladnji, slovensko-španskih in špansko-slovenskih slovarjev ter španske in portugalske slovnice. Je tudi dolgoletna konferenčna tolmačka in sodna tolmačka za španski, portugalski in francoski jezik ter članica Združenja konferenčnih tolmačev Slovenije (ZKTS) in Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (DZTPS).

Elektronski naslov: jasmina.markic@ff.uni-lj.si